

Wisent op de Veluwe - Jaarverslag 2017

In april 2017 was het een jaar geleden dat er wisenten op de Veluwe arriveerden. In juli werden twee onverwante wisenten aan de kleine startgroep toegevoegd. Er heeft volop monitoring plaatsgevonden en de grote groep vrijwilligers is onverminderd enthousiast. Afgelopen jaar zijn met grote regelmaat excursies georganiseerd en de wisenten worden veel gezien, ook buiten excursies. Het huidige project loopt tot eind 2020. In 2018 wordt met alle betrokken partijen een tussenevaluatie uitgevoerd met alvast een doorkijk naar de toekomst. Projectpartners Stichting Wisent op de Veluwe, Staatsbosbeheer en ARK Natuurontwikkeling informeren u met dit jaarverslag graag over het afgelopen jaar van het wisentproject op de Veluwe.

Het project

Het wisentenproject op de Veluwe is in medio 2015 officieel van start gegaan en de huidige samenwerking van Stichting Wisent op de Veluwe, Staatsbosbeheer en ARK Natuurontwikkeling loopt door tot eind 2020. Ook wordt samengewerkt met Rewilding Europe en FREE Nature. Het project kent daarnaast vele partners die in divers opzicht een belangrijke bijdrage hebben geleverd om het project te ondersteunen. In 2016 werd natuurlijke begrazing met wisenten op de Veluwe in gang gezet met de komst van de eerste wisenten.

Uitgangspunt van het project is om de Midden Veluwe gevarieerder te maken door meer ruimte te bieden aan natuurlijke processen. De wisent is een grote grazer die door zijn specifieke eetgedrag voor meer structuur in de vegetatie kan zorgen. Daarnaast is een belangrijk doel van het project om wilderniservaringen aan het publiek aan te bieden. De komst van de wisent, een wilde diersoort, valt goed binnen dit kader. De wisent staat te boek als bedreigde diersoort, en er moet nog veel gebeuren om de imposante diersoort uit de gevarenzone te krijgen. Het project onderstreept het belang om bij te dragen aan een duurzaam voortbestaan van de wisent.

Wisenten op de Veluwe. Dirk Goudkuil

Projectgebied

Het wisentleefgebied ligt op de Midden Veluwe en valt bij Staatsbosbeheer onder de eenheid Kootwijk. Het is bijna 400 ha groot en onderdeel van het Natura 2000 gebied Veluwe. De bodem bestaat uit karakteristieke Veluwse podzol- en duinvaaggronden. Kenmerkend voor de vegetatie is een mix van open terreinen met droge heide, vergraste en verboste heide, stuifzandheiden en kleine stuifzanden, spontaan bos en aangeplante naaldbossen met enkele kapvlakten. Op de wat rijkere gronden komt een grotere variatie aan plantensoorten voor dan op de stuifzandgronden. Voor insecten en reptielen is de variatie, ook in droge en wat vochtiger delen, van belang. In 2017 zijn binnen het terrein met zwaar vergraste heide stukken gemaaid en geklepeld om openheid en variatie te creëren.

Het wisentgebied is onderdeel van het Veluwse leefgebied voor edelhert, damhert, wild zwijn en ree. Ruim twee derde van het wisentgebied is in gebruik als veiligheidszone van Defensie en niet publiekelijk toegankelijk. Het opengestelde deel is voorlopig niet toegankelijk en was in 2017 via door gidsen van de Stichting Wisent op de Veluwe begeleide wisentexcursies te bezoeken.

Groei wisenten

Net als in 2016 zijn de wisenten gedurende het afgelopen jaar veelvuldig gemonitord door beheerders en vrijwilligers. Er hebben periodieke controles plaatsgevonden, gecoördineerd door ARK Natuurontwikkeling. Hierbij vinden conditiescores en regulier mestonderzoek plaats naar voorbeeld van wisentgebied Kraansvlak. Sinds halverwege 2017 is FREE Nature actief betrokken bij de monitoring van de wisenten. FREE Nature heeft veel ervaring met begrazings- en kuddebeheer en is betrokken bij het beheer van onder meer de wisenten op de Maashorst.

In de eerste winterperiode (2016/2017) van de wisenten in hun nieuwe gebied heeft extra monitoring plaatsgevonden, conform vooraf besproken plannen. Naast aanvullende observaties is mestonderzoek uitgevoerd. Hieruit bleek dat de volwassen koe en haar kalf in mindere conditie waren waarop actie is ondernomen. Ontwormen en aanvullend voer zorgden voor een duidelijke verbetering in de eerste weken van het jaar, waarna geen actie meer nodig was.

Komst wisenten. Karsten Reiniers

Met de plotselinge dood van de in 2016 ingevoerde stier en de wens voor een sociale startgoep, zijn in juli 2017 een stier en jonge koe uit Polen toegevoegd. Binnen een uur werden de nieuwkomers begroet en sindsdien trekken de dieren als groep door het gebied. De eerste weken nadat de groep uitgebreid werd, is monitoring opgeschroefd. De dieren zijn deze gewenningsfase zonder problemen doorgekomen.

In hun eerste winter is hooi aangeboden. Vergeleken met de vorige winter is duidelijk te zien dat de wisenten die sinds 2016 in het gebied leven met een goede conditie de winter in zijn gegaan. Het drietal is duidelijk gewend aan de omstandigheden op de Veluwe. Het in 2016 geboren stierkalf is inmiddels flink gegroeid.

Stierkalf. Paul Milo

Monitoring wisentleefgebied

In 2017 heeft terreinbeheerder Staatsbosbeheer transecten uitgezet en data opgenomen om de vegetatie in het gebied en de invloed van wisenten op de begroeiing te monitoren. Invloed van wisenten op houtige vegetatie was het eerste kwartaal beperkt (drie wisenten waarvan een kalf), dit is gaandeweg het jaar en met name in de winterperiode toegenomen (inmiddels vijf (jong)volwassen wisenten). Daarnaast zijn aanvullende gegevens van enkele specifieke soortengroepen verzameld, waaronder de aanwezigheid van andere grote hoefdieren.

Wisentvraat. Roeland Vermeulen

Een van de wisenten is uitgerust met een GPS halsbandzender om de dieren te kunnen monitoren. De gegevens worden daarnaast gebruikt om het terreingebruik van de dieren in kaart te brengen. Naast jaarrond veel grazen vond met name vraat van blad, twijgen en bast van Amerikaanse vogelkers, bast van eik, en pijpestrootje plaats. In tegenstelling tot het vorige najaar is er weinig eikelvraat door wisenten waargenomen.

Sinds de komst van de Poolse dieren zijn de wisenten ook andere delen van het gebied aan het verkennen. Ze worden regelmatig gezien in de noordoostelijke kant van het omheinde terrein. Ook werden ze met regelmaat door passanten gezien van buiten het raster. Daarnaast gebruikten de wisenten vaak het wengebied waar ze zijn losgelaten en de eerste periode van hun verblijf op de Veluwe doorbrachten. Ze voelen zich daar duidelijk op hun gemak.

In de buurt van de drinkpoelen zijn lig- en rolplekken van de wisenten te zien. Er zijn veelvuldig zwijnen in de buurt van de wisenten waargenomen. Naast wat interesse over en weer is er weinig actieve interactie hoewel af en toe gezien is dat wisenten de zwijnen wat verjagen zodat er meer afstand tussen de soorten is.

Betrokken vrijwilligers

In totaal ongeveer dertig vrijwilligers hebben zich gezamenlijk ingezet als gids voor excursies of voor de monitoring van de dieren en het controleren van het raster. Wekelijks zetten de vrijwilligers zich in voor dit project.

Er zijn in 2017 diverse bijeenkomsten voor de vrijwilligers georganiseerd. In april vond een terugkomdag plaats waarbij een terugblik op het eerste jaar van de aanwezigheid van wisenten op de Veluwe is besproken en vooruitgebleekt werd op de komende periode. Tijdens aansluitend veldbezoek werden allerhande sporen van dieren zoals van wisentvraat bediscussieerd. Net als

Vrijwilligersdag. Sabine Wolters

in 2016 is afgelopen jaar training verzorgd door ARK Natuurontwikkeling. De training in 2017 werd zowel voor vrijwilligers van het Veluwse wisentproject als de Maashorst georganiseerd en beide gebieden waar sinds 2016 wisenten leven werden bezocht. In totaal deden zo'n 30 vrijwilligers mee aan deze training waarin aspecten als beoordelen van diercondities en gedragingen uitvoerig aan bod kwamen. In december volgde een bedank dag voor alle vrijwilligers betrokken bij het Veluwse project.

Publieksexcursies

Er zijn een groot aantal excursies aangeboden voor publiek. De data en aanvullende informatie werd vermeld op de project website. De excursies zijn in 2017 gestart vanuit Vakantiepark de Berkenhorst in Kootwijk en begeleid door een vrijwilliger betrokken bij het project. Bij de Berkenhorst zijn goede parkeermogelijkheden. Na ontvangst gingen de gasten meestal met gehuurde fietsen en af en toe wandelend naar het wisentengebied, waarna de wandeling door het wisentengebied werd gestart op zoek naar de wisenten. Excursies duurden circa drie uur.

Grazende wisenten. Paul Milo

Er hebben afgelopen jaar 66 excursies plaatsgevonden waarbij in totaal 476 gasten zijn mee geweest. Gedurende het hele jaar hebben wekelijks en meestal in het weekend excursies plaatsgevonden, in de lente-zomerperiode verhoogd naar drie per week. Naast reguliere aanmeldingen heeft twee maal een groepsexcursie voor studenten (Helicon) plaatsgevonden. Met name in de lenteperiode was er veel interesse voor de excursies. De excursies hebben in driekwart van de gevallen de mogelijkheid geboden de gasten wisenten te laten zien. Ook is er vaak zicht op ander

wild zoals edelhert en met name zwijn. Bezoekers zijn over het algemeen zeer enthousiast over de excursies, het wild wat gespot wordt en de omgeving.

Communicatie

Publiek is via de projectwebsite www.wisentopdeveluwe.nl en sociale media ([Facebook](#) en [Twitter](#)) op de hoogte gehouden van ontwikkelingen binnen het project. Buurtbewoners zijn regelmatig via het dorpsraadoverleg bijgepraat en via een al in het dorp verschijnende nieuwsbrief geïnformeerd over het project. Afgelopen zomer is met een groep bewoners een bezoek aan het wisentengebied gebracht.

Bij het wisentleefgebied is een informatiepaneel geplaatst wat de attentie van bezoekers trekt. Van verschillende kanten is belangstelling voor het project getoond. Zowel online, in kranten (onder meer De Stentor) en op radio en tv (Omroep Gelderland & veldbezoek bij programma Buitengewoon) is aandacht aan het project besteed.

Ter ere van een jaar wisenten op de Veluwe heeft in mei in de bibliotheek van Barneveld een feestelijke viering plaatsgevonden waarbij het project gepresenteerd is. Daarbij was een foto tentoonstelling ingericht die een aantal weken te zien was. De Barneveldse Krant besteedde aandacht aan het project met een artikel waarvoor bestuurslid van Stichting Wisent op de Veluwe Marinus Roseboom is geïnterviewd. Vanwege het tienjarig bestaan van het wisentproject in Kraansvlak is een speciale editie over wisenten van Vakblad Natuur Bos Landschap uitgegeven. Hierin is ook aandacht aan het Veluwse project besteed.

Delen ervaringen

Tijdens de jaarlijkse internationale wisentconferentie in Polen in september is een update van het project gepresenteerd. In oktober vond een internationaal congres vanwege de tienjarige viering van het wisentproject Kraansvlak plaats. Als onderdeel van de tweedaagse bijeenkomst is een presentatie vanuit het Veluwse wisentproject verzorgd aan de groep internationale wisent experts.

Samen met de andere wisentgebieden maakt het project op de Veluwe onderdeel uit van een landelijk netwerk van wisentprojecten die zich allemaal inzetten voor behoud van de wisent. Samen met het Kraansvlak, De Maashorst en Natuurpark Lelystad worden kennis en ervaringen over beheer van wisenten actief gedeeld. In 2017 is in gezamenlijke afstemming een speciale folder gepubliceerd waarop de vier wisentgebieden en informatie over de wisent is aangegeven.

Begin 2017 is het project toegetreden tot het European Rewilding Network, een initiatief gefaciliteerd door Rewilding Europe. Doel van het Europees brede netwerk van rewilding gerelateerde projecten is om ervaringen met elkaar te delen en te inspireren. Eind 2017 was het netwerk uitgegroeid tot 61 projecten uit 26 Europese landen.

Wisenten op de Veluwse heide. Rick Ruis